

emphasize the need to update the content of teacher training with a focus on practical components and a competency-based approach. Extra-school work is an area where the organizational, creative and communicative qualities of a teacher are most fully manifested. However, an analysis of modern educational programs of pedagogical universities indicates an insufficient number of content modules that would systematically prepare students for the organization of educational and extracurricular activities using resource-oriented methods.

The article describes resource-oriented methods of training future teachers to organize extra-school work: the methodology of project-based learning with support for local resources, the methodology of portfolio support (portfolio), the methodology of training in modeling extracurricular interaction, the methodology of reflective-analytical case analysis, and the methodology of mentoring and pedagogical coaching. The methodology of project-based learning with support for local resources is aimed at developing students' skills in organizing extracurricular activities through the implementation of projects that take into account the resources of the community, educational environment, and culture. The methodology of portfolio support (portfolio) provides for the accumulation, analysis, and reflection of personal achievements in the field of extracurricular activities. The methodology of training in modeling extracurricular interaction focuses on conducting interactive classes aimed at modeling real situations of extracurricular pedagogy. The methodology of reflective-analytical case analysis involves working with cases that simulate complex pedagogical situations in the extracurricular environment. The methodology of mentoring and pedagogical coaching ensures the involvement of experienced teachers in individual support of future teachers in the process of preparing for extra-school work.

Key words: *future teacher, school, extra-school work, preparation, methodology, resource-based learning, resource-based methodology, resource-based approach*

Стаття надійшла до редакції 07.05.2025 р.

УДК 378.6:37(477.53)(092)

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2025.36.339120](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2025.36.339120)

ЮЛІЯ БРАХ

ORCID: 0009-0006-7938-2321

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ОСНОВНІ ЕТАПИ ТА НАПРЯМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ А. П. КАРИШИНА

Вперше досліджено основні етапи та напрями організаційно-управлінської діяльності українського вченого А. П. Каришина. Визначено авторські критерії для виокремлення етапів та напрямів становлення світоглядних, наукових, педагогічних поглядів вченого. Підкреслено властивості родинного та соціального оточення у формуванні провідних рис характеру як: працьовитість, наполегливість, принциповість, чесність, уміння завершувати розпочату справу, скромність, захоплення наукою. Наголошено на важливості поглядів А. П. Каришина на формування навичок поєднання теорії з практикою у підготовці майбутніх педагогів.

Ключові слова: *А. П. Каришин, основні етапи, напрями організаційно-управлінської діяльності, формування, світогляд, підготовка майбутніх педагогів, поєднання теорії з практикою*

Постановка проблеми. Сьогодення диктує нові вимоги щодо переходу до вищого рівня розвитку суспільства, яке базується на використанні високоефективних технологій із застосуванням штучного інтелекту. Необхідно, щоб сучасний педагог мав навички формування у підростаючого покоління, новий тип мислення, новий стиль діяльності, що сприятиме розвитку творчого потенціалу суспільства, більш ефективному вирішенню наукових, виробничих, соціальних, культурних проблем. Тому сьогодні одним із найважливіших завдань постає проблема підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів. Розбудова вищої педагогічної освіти неможлива без вивчення історичної спадщини минулого, без поєднання сучасних інноваційних ідей і кращих зразків вітчизняної педагогічної думки попередніх поколінь, що допоможе забезпечити єдність і наступність науково-педагогічного процесу.

Педагогічна спадщина та організаційно-управлінська діяльність А. П. Каришина – відомого вченого, педагога, який сорок років очолював природничий факультет Полтавського педагогічного інституту, містить неоціненний скарб, для науковців та всіх небайдужих до виховання молоді. Педагогічний доробок

А. П. Каришина, в контексті вимог щодо розвитку освіти й виховання в Україні, ще не був об'єктом спеціального дослідження, тому заслуговує на різнобічне вивчення й належну оцінку.

Аналіз досліджень і публікацій, на які спирається автор. Історія педагогічної думки другої половини ХХ ст. багата на імена вчених, які працювали самовіддано, творчо, не стандартно, були віддані науковій ідеї, у них був власний стиль викладання, які залишили вагомий внесок у розвиток науки, методики викладання, виховання молоді, які працювали, випереджуючи час. До таких персоналій належить постать Андрія Потаповича Каришина – ефективного декана природничого факультету Полтавського педагогічного інституту впродовж сорока років, спадщина якого заслуговує на ґрунтовне вивчення.

Українські науковці ХХ–ХХІ століть присвячують низку розвідок педагогічній спадщині видатних педагогів, які раніше не були предметом окремого дослідження. Привертають увагу праці сучасних дослідників: О. Сухомлинської «Українська педагогіка в персоналіях» (2005 р.), І. Зайченка «Історія педагогіки» (2010), «Історія української школи і педагогіки» за ред. В. Кременя (2005), С. Гончаренка «Український педагогічний словник», а також праці відомих вчених М. Левківського, П. Москового, О. Тринуса, М. Ярмаченка та інших. Окремі аспекти щодо вивчення педагогічної діяльності особливості вивчалися М. Євтухом, С. Золотухіною, К. Ушаковим, Л. Фрідманом.

Вагоме значення має дослідження Ю. Самусенко наукових здобутків А. П. Каришина: Самусенко Ю. В. «А. П. Каришин – хімік – органік» (Самусенко, 2011). Глибокий, життєво важливий матеріал міститься в монографії «Слово про вчителя», яку було присвячено й видано до 100-річчя від дня народження А. П. Каришина (Самусенко, Джурка, (Упоряд.), 2012).

Метою статті є виокремлення основних етапів та напрямів організаційно-управлінської діяльності вченого А. П. Каришина.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі аналізу історико-педагогічних, наукових та архівних джерел, присвячених біографії та доробку А. П. Каришина, встановлено, що проблема теоретичного обґрунтування ключових етапів і напрямів його організаційно-управлінської діяльності на сучасному етапі залишається недослідженою. Саме тому нами зроблена спроба систематизувати, узагальнити дані архівних, наукових, літературних джерел щодо життєвого шляху, наукової, педагогічної, управлінської діяльності і виділити основні етапи та напрями індивідуального формування та зростання педагога.

З огляду на авторські критерії (наявність родинного, суспільного оточення; організаторський, управлінський, науковий та педагогічний рівень діяльності; науковий авторитет; професійне зростання) умовно виокремлено чотири етапи формування й становлення світоглядних, педагогічних, наукових поглядів, які тісно пов'язані з його особистим життям. Стосовно етапів життя і організаційно-управлінської діяльності А. П. Каришина, доречно звернути увагу на історичні особливості епохи ХХ століття, в яку випало жити педагогу, вченому та особисті зусилля до пошуку власного шляху до науки, викладацької організаційно-управлінської діяльності, активної суспільно-громадської роботи.

На основі, по-перше, історичних особливості епохи ХХ століття, по-друге, систематизації й узагальнення наукового доробку А. П. Каришина, по-третє, архівних та наукових матеріалів нами виділено наступні етапи становлення, розвитку його організаційно-управлінської діяльності: I етап (1912–1932 рр.) – пошуково-професійний, II етап (1932–1945 рр.) – науково-дидактичний, III етап (1946–1969 рр.) – організаційно-управлінський, IV етап (1970–1987 рр.) – дослідницько-узагальнюючий.

Андрій Потапович Каришин народився 14 серпня 1912 р. селянській сім'ї в с. Шишаки Гоголівського на той час, району Полтавської обл. (згодом, це став Шишацький район, а нині – Шишацька селищна громада Миргородського району Полтавської області). Зі спогадів племінника Євгена Сергійовича Паламарчука відомо, що батько А. П. Каришина – Потап Андрійович Каришин, світловолосий, невисокого зросту – мав дуже гарний голос та добре співав. Працював кравцем, був учасником I-ї Світової війни, обробляв землю. Мати, Ганна Митрофанівна, темноволоса та темноока; син Андрій був схожий саме на неї. Вона вела домашнє господарство та доглядала дачу відомого вченого Володимира Івановича Вернадського. Коли малий Андрій гнав гусей на пасовище повз дачу Вернадських і чув з відкритих вікон звуки чудової музики з невідомого для нього, чарівного інструменту – він, слухаючи її стояв як заворожений: то грала на арфі донька Вернадського – Ніна Володимирівна. Любов до музики, до народної пісні супроводжувала його все життя.

Донька А. П. Каришина Тетяна згадувала розповіді батька про те, як він у дитинстві приносив з лісу молоді саджанці різних кущів, дерев, щоб посадити у своєму дворі і біля берега річечки Побиванки, яка текла поблизу двору. Через багато років дуби, верби, осокори прикрашали берег цієї річки, там росли проліски, фіалки, співали пташки. Сама садиба в Шишаках була частиною чудового куточку природи Шишацького краю. Земля покрита шовковою травою між якою жодної бур'янинки – за цим слідкував батько, Потап Андрійович. Весною квітували ранні квіти – проліски, фіалки, куряча сліпота під грушами, на горі пахучий чебрець і васильки, біля хати квітнув кущ чайної троянди, під ними проліски і м'ята

(Каришина, 2012, с. 60). Мати Андрія створювала затишок у будинку, вміла шити, вишивати добре готувати. В сім'ї цінували красу, дбали, доглядали за садибою, знаходили час для відпочинку, що, безумовно, мали свій вплив на формування майбутнього педагога.

Дослідженням встановлено, що родина відіграла ключову роль у формуванні особистості А. П. Каришина, виступаючи основою для розвитку його високих моральних, духовних та трудових якостей, оскільки: по-перше, сім'я слугує підмурівком виховних здобутків, у ній дитина засвоює правила поведінки, плачеється повага до дитини як особистості, повага до її думки; по-друге, формується розуміння потреб, виконання поставлених вимог, підтримки ініціативи, проявів творчості, самостійності; по-третє, в сім'ї розвиваються внутрішні почуття, моральні принципи.

У ході дослідження встановлено, що з 1919 по 1924 роки хлопчик навчався в школі і закінчив 4 класи. З 1924 р. по 1929 рік працював в господарстві батьків, а з 1929 по 1931 рік разом з батьками в колгоспі. Щедра, мальовнича природа Шишацького краю виховала з дитячих років у майбутнього педагога – закоханість у свою рідну землю, заклала щиросердне бажання служити людському благу, берегти природу, екологію, що й стало у майбутньому покликанням усього його життя. Саме праця з дитячих років, поряд з батьками, а згодом і в колгоспі, разом з односельцями, загартувала Андрія, виховала такі риси як: працьовитість, відповідальність, наполегливість, ініціативність, чесність, порядність, принциповість, відданість своїй справі, людяність, доброту, чуйність, гуманність, терпимість, розсудливість.

Родинне та соціальне середовище підготувало юнака до: по-перше, подолання життєвих труднощів; по-друге, розвинуло допитливість, кмітливість, бажання пізнавати світ науки, здобувати нові знання, присвятити цьому все своє життя; по-третє, допомогло засвоїти такі невмирущі моральні цінності, які забезпечили йому беззаперечний авторитет.

Дослідження засвідчило, що в 1931 р. по рекомендації райкому комсомолу А. П. Каришин вступив на навчання до вечірнього робітфаку Великосорочинської школи, який і закінчив у 1932 році, з твердим наміром продовжувати подальше навчання, обравши педагогічний напрям. Отже, встановлені в родині правила, засновані на методах народної педагогіки, які проявились у долученні дітей до праці, до відповідальності, вихованні любові до природи, до земної краси, до людей праці, вихованні інтересу до знань, сприяли прояву зацікавленості малого Андрія до навчання й успішному завершенню як чотирьохрічної школи, так і навчання на підготовчому відділенні робітфаку. Таким чином, А. П. Каришин приймає рішення щодо обрання професії педагога.

Другий етап – 1932–1945 рр. – науково-дидактичний – вирішальний у житті А. П. Каришина. Відомо, що він вступав на навчання до Харківського інституту педпрофосвіти, але через захворювання на тиф повернувся додому, вилікувався та продовжив навчання вже у Полтавському педагогічному інституті на хімічному відділенні природничого факультету. Особливу зацікавленість він виявив до хімічної науки. У ході наукового пошуку встановлено, що у 1934 р. завідувачем кафедри став М. М. Дашевський, який залучає здібного студента А. П. Каришина до наукових досліджень в галузі хімії аценафтену. Вже у 1936 р. він закінчив навчання в інституті. Зазначимо, що в інституті ним було опановано 27 дисциплін: з них по 16 предметах мав відмінні оцінки, по 7 – добре, по 3 – посередньо, по одному предмету – зараховано. Це свідчить про його високу академічну успішність та цілеспрямованість у навчанні, незважаючи на деякі труднощі, що відображено у його загалом позитивних оцінках з більшості дисциплін.

У процесі дослідження архівних джерел встановлено, що педагогічна діяльність А. П. Каришина розпочалася на кафедрі хімії Полтавського педагогічного інституту у 1936 р., спочатку на посаді лаборанта, а з жовтня 1936 року по вересень 1939 року – асистентом кафедри хімії. Поглиблюється співпраця з вченим М. Дашевським по дослідженню в галузі хімії аценафтену, результатом чого була поява в журналі «Промисловість органічної хімії» спільної наукової статті «Окислення аценафтена в аценафтенхиноні». Відомо, що його наполеглива праця сприяла кар'єрному зростанню. Так, у вересні 1939 року А. П. Каришин стає старшим викладачем, а з січня 1940 року – виконуючим обов'язки завідувача кафедри. Він наполегливо продовжує наукові дослідження, одна за одною виходять п'ять наукових праць в галузі хімії аценафтена, але подальшу плідну наукову роботу перериває війна. Ця подія кладе початок напряму другого етапу – евакуаційного. В «Автобіографії» зазначено, що 17 вересня 1941 р. він евакуується і працює вчителем хімії Каменської середньої школи Башкирської АРСР до січня 1942 року (Справа Каришина Андрія ...).

З січня 1942 по грудень 1945 р. виокремлюємо наступний напрям другого етапу життєдіяльності А. П. Каришина – мобілізаційний. Педагог служив у складі радянської армії, брав участь у боротьбі з фашистськими загарбниками, спочатку як рядовий, а потім офіцером на різних фронтах. Дослідженням встановлено, що він закінчив війну у 1945 році помічником начальника батальйону зв'язку Ленінградського фронту, брав участь у важких боях під Великими Луками, у Прибалтиці. Під час зупинки в одному із міст Латвії, він скористався, під час перепочинку, можливістю відвідати наукову бібліотеку і попрацювати з літературою з органічної хімії, чим викликав чималий інтерес серед

мешканців міста (Самусенко, 2011, с. 25). Зазначене свідчить про глибоку наукову зацікавленість та виражене прагнення до подальшого проведення досліджень у галузі хімії. Як свідчать архівні дані, у грудні 1945 року він був демобілізований з лав радянської армії, що означало закінчення другого науково-дидактичного етапу організаційно-управлінської діяльності вченого.

А. П. Каришин повертається до Полтавського педагогічного інституту, одержує призначення на посаду завідуючого кафедрою хімії. Ця подія поклала початок третього (1945–1960 рр.) організаційно-управлінського етапу життя і діяльності А. П. Каришина. Прагнення до відновлення досліджень у галузі хімії відкривають важливий етап у житті вченого – організаційно-управлінський, спонукають молодого науковця до вивчення і синтезу похідних аценафтена. У цей період ним було розроблено декілька напрямів роботи: одержання галогенопохідних аценафтена (фото-, хлоро-, бром-, йодопохідних у різних положеннях аценафтенowego ядра) реакція окиснення та інші.

Результатом напруженої роботи у наукових розробках був успішний захист у січні 1950 р. дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата хімічних наук, а в жовтні 1950 р. А. П. Каришину було присвоєно вчене звання доцента по кафедрі хімії (Справа Каришина Андрія ..., с. 7). Науковим консультантом у А. П. Каришина був відомий український учений, директор Інституту органічної хімії АН України, академік А. І. Кіпріанов. До кінця свого життя А. П. Каришин зберіг почуття глибокої поваги, відданості і любові до цієї людини (Самусенко, Джурка, (Упоряд.), 2012, с. 5).

Авторитет А. Каришина, як вченого педагога зростає, укріплюється завдяки високим організаторським здібностям, самовідданості в роботі на новому напрямі – реалізації творчих задумів в управлінській діяльності.

Аналіз архівних джерел та наукової літератури показав, що з 1946 по 1948 рр. і з 1950 по 1978 рр. він беззмінно очолює кафедру хімії, окрім того з 1947 по 1950 рр., з 1955 по 1958 рр. і з 1959 р. та до останніх днів свого життя А. П. Каришин наполегливо працює на посаді декана природничого факультету. Його організаторські здібності були використані і в управлінській діяльності, оскільки певний час (1951–1955 рр.) він працював заступником директора інституту з навчальної і наукової роботи, а з травня по листопад 1953 р. він виконував обов'язки директора інституту.

Важливо наголосити, що великою заслугою А. П. Каришина у реалізації завдань у післявоєнний час було зміцнення матеріальної бази інституту. Саме на цьому етапі було введено в дію навчальний корпус, був побудований в гуртожиток для студентів та інші. Педагог успішно виконував всі організаційні завдання на посаді декана природничого факультету, сприяв створенню та обладнанню агробіостанції (тепер це відомий на Полтавщині – ботанічний сад).

Разом з тим, активним був А. П. Каришин і в громадській роботі та житті інституту. У позанавчальний час він залучав молодих колег і студентів до проведення досліджень в галузі органічної хімії, згодом склалася ціла Каришинська школа хіміків органіків, вихованці якої, впродовж багатьох років проводили дослідження в галузі аценафтена і нафтостирилу (Самусенко, Джурка, (Упоряд.), 2012, с. 6).

Отже, третій організаційно-управлінський етап життєдіяльності А. П. Каришина характеризується насиченою, плідною, творчою, працею на різних напрямках: педагогічному, науковому, управлінському, громадському. На кожному з цих напрямів розкривається його організаторський талант, уміння працювати самовіддано, творчо, відповідально, з великою повагою до колег та студентів.

Четвертий етап (1970–1987 рр.) – це етап закріплення на практиці досягнутих результатів, реалізації творчого задуму на різних напрямках: науковому, педагогічному, науково-дослідному, який був вінцем його служіння науці, педагогічній, громадській діяльності, його умовно називаємо дослідницько-узагальнюючий.

А. П. Каришин наполегливо працює в галузі хімії аценафтену результати його досліджень знаходять широке визнання. У 1974 р. він одержав авторське свідоцтво на винайдений ним спосіб синтезу регуляторів рослин (ДИНУК), які показали себе дуже добре в ході проведення лабораторних і польових досліджень. Підтвердженням цьому слугують проведені наукові дослідження на декількох гектарах посівів кукурудзи і ячменю у колишньому Машівському районі, у колгоспі «Країна Рад», де врожайність кукурудзи підвищилась на 8-11 ц з одного гектара, а ячменя на 2-4 центнера (Самусенко, 2011, с. 28).

Варто зазначити, що А. П. Каришин не тільки сам займався науковим дослідженням, а й стимулював наукову і навчальну діяльність молодих викладачів. Всього за життя ним та його колегами було підготовлено понад 100 наукових праць. Таким чином, викристалізувався та утвердився авторський почерк А. П. Каришина як педагога: з одного боку, оригінальністю, неповторністю підходів вченого, з іншого, відзначився у питанні підготовки студентів до роботи майбутнього вчителя, як високопрофесійного спеціаліста.

Результати проведеного дослідження свідчать А. П. Каришин був талановитим педагогом. Багато поколінь учителів хімії і біології вдячні йому за одержані знання, під час викладання курсу органічної хімії. Під час лекції він часто ставив проблемні питання, спонукаючи студентів до активної участі у пізнанні нового матеріалу. Його заняття часто супроводжувалися демонстраційними хімічними

експериментами. А. П. Каришин вів також лабораторні заняття з курсу органічного синтезу (Самусенко, Джурка, (Упоряд.), 2012).

Педагог був впевнений, що якість підготовки кваліфікованого вчителя залежить як від засвоєння змісту навчальних дисциплін, належної матеріально-лабораторної бази для проведення наукових експериментів, так і від закріплення одержаних теоретичних знань на дослідних ділянках, полях у практичній, самостійній роботі. А. П. Каришин був переконаний, що навчити майбутнього вчителя любити природу, землю, дбати про її захист, екологію, середовище, можна лише шляхом набуття практичних здібностей у процесі догляду за рослинами, проведенням наукових експериментів, спостережень. Тому педагог дбав про розбудову та обладнання агробіостанції (нині ботанічного саду Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка), створенням умов для проходження (згідно навчального плану) польової практики студентами природничого факультету. Особливу увагу А. П. Каришин приділяв облаштуванню біостанціону в с. Лучки Кобеляцького району, до цієї справи були прилучені всі покоління студентів природничого факультету.

Вважаємо за доцільне зазначити, що на базі біостанціону студенти природничого факультету проходили польову практику, набирались досвіду в удосконалюванні знань з флори та фауни. «Таке тісне співробітництво з природою допомогло випускникам по-справжньому її полюбити і присвятити своє життя природознавству» (Саричева, 2012, с. 106).

Отже, четвертий дослідницько-узагальнюючий етап життєдіяльності А. П. Каришина характеризується достатньо високим рівнем наукових досягнень, він був відомим хіміком-синтетиком не тільки в Україні, а і в Радянському Союзі. «Він уважав, що основне в хімії – це синтез нових речовин, які можна використати на благо людини» – стверджував В. І. Магда (Магда, 2012, с. 34). Ним опубліковано понад 100 наукових робіт, проводився синтез великої кількості нових речовин.

Впродовж четвертого дослідницько-узагальнюючого етапу А. П. Каришин працював як педагог-новатор, випереджаючи час, активно реалізуючи принципи науковості, принципи доступності, дохідливості викладання, принцип індивідуального підходу до студентів у навчанні та вихованні. У реальному навчальному процесі важливу роль відігравали провідні методи навчання: метод дослідницької діяльності, методи самостійної роботи студентів по засвоєнню нового матеріалу, метод проблемного викладання та інші. Саме любов до свого предмету, якісна професійна підготовка, особиста харизма, уміння складний матеріал пояснити зрозуміло і доступно, передати свій досвід майбутнім вчителям лежали в основі педагогічних здібностей А. П. Каришина як педагога.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що кожен виокремлений етап розкриває сходинки в життєдіяльності А. П. Каришина до досягнення вершини розквіту його таланту як вченого, педагога, управлінця, громадського діяча за утвердження ідею гуманізму, демократії, добра, любові. Перспективним **напрямом подальших наукових пошуків** є висвітлення практичних результатів та наукових досягнень педагогічної спадщини А. П. Каришина.

Список використаних джерел

- Джурка, Г. (2012). Схиляюсь перед іменем твоїм, учитель. В кн. Ю. В. Самусенко, Г. Ф. Джурка (Упоряд.), *Слово про вчителя* (с. 33). ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава: ТОВ «АСМІ».
- Каришина, Т. (2012). Пам'ятаю... В кн. Ю. В. Самусенко, Г. Ф. Джурка (Упоряд.), *Слово про вчителя* (с. 60). ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава: ТОВ «АСМІ».
- Магда, В. (2012). Каришин – людина особлива. В кн. Ю. В. Самусенко, Г. Ф. Джурка (Упоряд.), *Слово про вчителя* (с. 34). ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава: ТОВ «АСМІ».
- Самусенко, Ю. В., Джурка, Г. Ф. (Упоряд.). (2012). *Слово про вчителя*. ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава: ТОВ «АСМІ».
- Самусенко, Ю. В. (2011). А. П. Каришин – хімік-органік. В кн. М. В. Гриньова (Ред.), *Методика викладання природничих дисциплін у вищій школі: матеріали Міжнарод. Наук.-практ. Конф. XVIII Каришинські читання* (с. 45-46). Полтав. Нац. Пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава: Астроя.
- Саричева, М. (2012). Природжений бути батьком для студентів. В кн. Ю. В. Самусенко, Г. Ф. Джурка (Упоряд.), *Слово про вчителя* (с. 106). ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава: ТОВ «АСМІ».
- Справа Каришина Андрія Потаповича. Автобіографія. *Архів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*. 1 арк., с. 6.

References

- Dzhurka, H. (2012). Skhyliayus pered imenem tvoim, uchytel [I bow before your name, teacher]. In Yu. V. Samusenko, H. F. Dzhurka (Comps.), *Slovo pro vchytelia [A word about the teacher]* (p. 33). PNPu imeni V. H. Korolenka. Poltava: TOV «ASMI» [in Ukrainian].
- Karyshyna, T. (2012). Pam'iatayu... [I remember...]. In Yu. V. Samusenko, H. F. Dzhurka (Comps.), *Slovo pro vchytelia [A word about the teacher]* (p. 60). PNPu imeni V. H. Korolenka. Poltava: TOV «ASMI» [in Ukrainian].

- Mahda, V. (2012). Karyshyn – liudyna osoblyva [Karyshyn is a special person]. In Yu. V. Samusenko, H. F. Dzhurka (Comps.), *Slovo pro vchytelia [A word about the teacher]* (p. 34). PNPi imeni V. H. Korolenka. Poltava: TOV «ASMI» [in Ukrainian].
- Samusenko, Yu. V., & Dzhurka, H. F. (Comps.). (2012). *Slovo pro vchytelia [A word about the teacher]*. PNPi imeni V. H. Korolenka. Poltava: TOV «ASMI» [in Ukrainian].
- Samusenko, Yu. V. (2011). A. P. Karyshyn – khimik – orhanik [A. P. Karyshyn – chemist – organic]. In M. V. Hrynova (Ed.), *Metodyka vykladannia pryrodnych dystrylin u vyshchii shkoli [Methods of teaching natural sciences in higher education]: materialy Mizhnar. Nauk.-prakt. Konf. XVIII Karyshynski chytannia* (pp. 45-46). Poltav. Nats. Ped. Un-t imeni V. H. Korolenka. Poltava: Astraia [in Ukrainian].
- Sarycheva, M. (2012). Pryrodzhenyi buty batkom dlia studentiv [Born to be a father to students]. In Yu. V. Samusenko, H. F. Dzhurka (Comps.), *Slovo pro vchytelia [A word about the teacher]* (p. 106). PNPi imeni V. H. Korolenka. Poltava: TOV «ASMI» [in Ukrainian].
- Sprava Karyshyna Andriia Potapovycha. Avtobiohrafiia [The Case of Andriy Potapovich Karyshyn. Autobiography]. In *Arkhiv Poltavskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. H. Korolenka [Archive of the Poltava National Pedagogical University named after V. G. Korolenko]*. 1 ark., p. 6 [in Ukrainian].

BRAKH Yu.

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

MAIN STAGES AND DIRECTIONS OF A. P. KARYSHYN'S ORGANIZATIONAL AND MANAGERIAL ACTIVITIES

The pedagogical legacy and organizational-managerial activities of A.P. Karyshyn—a distinguished scholar and educator who led the Natural Sciences Faculty of the Poltava Pedagogical Institute for forty years—represent an invaluable resource for researchers and all individuals invested in youth education. Karyshyn's pedagogical contributions, specifically within the context of educational development requirements in Ukraine, have not yet been the subject of dedicated study. Consequently, they warrant comprehensive investigation and appropriate evaluation.

Based on an analysis of historical-pedagogical, scholarly, and archival sources pertaining to A.P. Karyshyn's biography and body of work, it has been established that the theoretical substantiation of the key stages and directions of his organizational-managerial activities remains unexplored at present. We attempted to systematize and generalize data from archival, scientific, and literary sources concerning his life, scholarly, pedagogical, and managerial activities, thereby identifying the main stages and directions of his personal formation and growth as an educator.

Considering the author's criteria (including family and social environment; organizational, managerial, scientific, and pedagogical levels of activity; scientific authority; and professional growth), four conditional stages have been identified in the formation and development of his worldview, pedagogical, and scientific perspectives, all closely intertwined with his personal life. Regarding the stages of A.P. Karyshyn's life and organizational-managerial activities, it is pertinent to consider the historical peculiarities of the 20th century, during which the educator and scholar lived, as well as his personal efforts in seeking his own path in science, teaching, organizational-managerial work, and active public engagement.

Based on, firstly, the historical peculiarities of the 20th century, secondly, the systematization and generalization of A.P. Karyshyn's scholarly works, and thirdly, archival and scientific materials, the following stages in the formation and development of his organizational-managerial activities have been identified (Stage I (1912–1932): Search-Professional – This foundational stage encompasses childhood and youth, characterized by the formation of personal character traits, the laying of worldview interests, and the initial development of social maturity and professional aspirations; Stage II (1932–1945): Scientific-Didactic – This stage represents a period of intensive exploration: studies at the chemistry department of the Natural Sciences Faculty of the Poltava Teachers' Institute, the commencement of his teaching career at the institute, his initial scientific discoveries, and life challenges during World War II; Stage III (1946–1969): Organizational-Managerial – This stage marks the flourishing of his scientific and pedagogical activities, the acquisition of managerial skills, the unfolding of organizational abilities, and active participation in public work; Stage IV (1970–1987): Research-Generalizing – This stage is defined by his dedicated work in strengthening the faculty's material and educational base for student field practice in the village of Luchky, the deepening of scientific research in chemistry, and the integration of theoretical developments with their practical application in production processes).

The conducted research suggests that each identified stage reveals significant milestones in A.P. Karyshyn's life, culminating in the full bloom of his talent as a scholar, educator, manager, and public figure, all dedicated to the affirmation of humanism, democracy, goodness, and love.

A promising direction for future scientific inquiry involves illuminating the practical outcomes and scientific achievements embedded within A.P. Karyshyn's pedagogical legacy.

Key words: A. P. Karyshyn, the main stages, directions of organizational and managerial activity, formation, outlook, training of future teachers, combination of theory and practice

Стаття надійшла до редакції 25.05.2025 р.